

**ROZPRAWY
KOMISJI JĘZYKOWEJ**

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
SOCIETAS SCIENTIARUM LODZIENSIS
WYDZIAŁ I - JĘZYKOZNAWSTWA, NAUKI O LITERATURZE I FILOZOFII

ROZPRAWY KOMISJI JĘZYKOWEJ

TOM LXIII

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
ŁÓDŹ 2016

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
90-505 Łódź, ul. M. Skłodowskiej-Curie 11
tel. (42) 665-54-59; fax: (42) 665-54-64
Sprzedaż wydawnictw: (42) 66-55-448, <http://sklep.ltn.lodz.pl>
<http://www.ltn.lodz.pl> e-mail: biuro@ltn.lodz.pl

REDAKCJA NACZELNA WYDAWNICTW
ŁÓDZKIEGO TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
Krystyna Czyżewska, Edward Karasiński,
Wanda M. Krajewska (redaktor naczelny), Henryk Piekarski, Jan Szymczak

Redaktor naczelny: IRENA JAROS (Uniwersytet Łódzki)

Członkowie redakcji: NATALIA ANANIEWA (Uniwersytet im. M. Łomonosowa, Moskwa)
MARIA BIOLIK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn), MAREK CYBULSKI
(Uniwersytet Łódzki), FELIKS CZYŻEWSKI (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin)
STANISŁAW DUBISZ (Uniwersytet Warszawski), JÚLIA DUDÁŠOVÁ -KRIŠŠÁKOVÁ
(Uniwersytet Preszowski, Preszów), BOGUSŁAW DUNAJ (Uniwersytet Jagielloński, Kraków)
PAWŁO HRYCENKO (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Kijów)
KARMEN KENDA-JEŽ (Słoweńska Akademia Nauki i Sztuki, Lublana), MICHAEL MOSER
(Uniwersytet Wiedeński), BOŽENA OSTROMĘCKA-FRĄCZAK (Uniwersytet Łódzki)
PIOTR STALMASZCZYK (Uniwersytet Łódzki), ANNA STROKOWSKA (Uniwersytet Łódzki)

Sekretarz redakcji, redaktor tematyczny: KATARZYNA SICIŃSKA (Uniwersytet Łódzki)

Redaktor językowy: MONIKA PORADECKA

Czasopismo jest indeksowane w bazach CEJSH, CEEOL, Copernicus, ERIH PLUS
oraz Linguistic Bibliography, znajduje się na ministerialnej liście punktowanych czasopism naukowych.
Artykuły czasopisma w elektronicznej wersji są dostępne w bazach CEJSH, CEEOL
oraz na platformach ePNP i IBUK

Wydano z pomocą finansową Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego

© Copyright by Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2016

ISSN 0076-0390
e-ISSN 2450-9310

Wydanie I, pierwotna wersja elektroniczna

Opracowanie komputerowe: „PERFECT” Marek Szychowski, tel. 42 215-83-46
Druk: 2K, Łódź sp. z o.o., ul. Płocka 35/45, www.2k.com.pl, 2k@2k.com.pl

Nakład wersji drukowanej: 160 egz.

SPIS TREŚCI

Izabela EJSMUNT-WIECZOREK, Tautologia przedrostków werbalnych w gwarach	5
– Tautology of verbal prefixes in dialects	16
Irena JAROS, Przymiotnikowe derywaty o znaczeniu niepełnej cechy i ich prefigowane synonimy w gwarach Polski centralnej	17
– Adjectival derivatives with the meaning of incomplete feature and their prefixed synonyms in central Poland dialects	34
Elwira KACZYŃSKA, Dialekt kreteński języka nowogreckiego – próba opisu na bazie materiału hydronimicznego. Część 3: zjawiska fonetyczne i morfologiczne ograniczone terytorialnie	35
– The Cretan dialect of the Modern Greek language – a preliminary description on the basis of hydronymic data. Part 3: areally limited phonetic and morphological phenomena	51
Renata MARCINIAK-FIRADZA, Tradycja utrwalona w nazewnictwie stroju ludowego Księżaków łowickich	53
– Tradition eternalized in folk outfit names typical for Księżacy from Łowicz	67
Joanna MARSZAŁEK, To nie moja wina... – obraz oskarżonego usprawiedliwiającego się w tekstach protokołów przesłuchań	69
– It's not my fault... – image of the accused who justifies in texts of interrogation protocols	86
Marzena MIŚKIEWICZ, Praca i ziemia jako wartości szczególnie cenione w społeczności wiejskiej (na przykładzie <i>Drogi przez wieś</i> Wincentego Burka) ...	87
– The work and the arable land as values highly prized in the rural community (on the example of <i>Droga przez wieś</i> by Wincenty Burek)	99
Katarzyna OSTROWSKA, „Polskie gwary na wyginieciu?”, czyli obraz polszczyzny ludowej i regionalnej w wypowiedziach użytkowników forum.mlingua.pl	101
– „Are Polish local dialects extinct?”, the image of folk and regional Polish on the basis of forum.mlingua.pl	116
Halina PELCOWA, Dawna rzeczywistość wiejska w językowo-kulturowym obrazie współczesnej wsi	117
– Old reality of the village in a linguistic and cultural view of contemporary village	127

Agnieszka RASZEWSKA-KLIMAS, Nazwy własne w powieści Ewy Nowackiej <i>Małgosia contra Małgosia</i>	129
– Proper names in the novel <i>Małgosia v. Małgosia</i> by Ewa Nowacka	142
Rafał ZARĘBSKI, Czasowniki z przedrostkiem <i>re-</i> w dawnej i współczesnej polszczyźnie (na tle wybranych języków słowiańskich)	143
– Verbs with the prefix <i>re-</i> in old and contemporary Polish (compared to some other Slavic languages)	158

ROZPRAWY KOMISJI JĘZYKOWEJ ŁTN, t. LXIII, 2016

STRESZCZENIA / SUMMARY

Izabela Ejsmunt-Wieczorek
Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii;
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, Poland
e-mail: izaejsmunt@wp.pl

TAUTOLOGIA PRZEDROSTKÓW WERBALNYCH W GWARACH

Streszczenie

Prefiksy werbalne, obok dwóch podstawowych funkcji: semantycznej i gramatycznej, mogą pełnić także funkcję tautologiczną. Proces tworzenia czasownikowych derywatów synonimicznych był żywy w polszczyźnie historycznej i przetrwał do dziś na gruncie gwarowym. Celem artykułu jest ukazanie procesów powstawania derywatów tożsamyh na przykładzie materiału werbalnego pochodzącego z gwar południowomazowieckich, wskazanie ewentualnych przyczyn zjawiska tautologii oraz próba ustalenia, gdzie kończy się tautologia a zaczyna semantyka prefiksu.

Słowa kluczowe: gwara, słotwórstwo, czasownik, tautologia

TAUTOLOGY OF VERBAL PREFIXES IN DIALECTS

Summary

Verbal prefixes, apart from two basic functions i.e. semantical and grammatical, may also serve tautological functions. The process of creating verbal synonymous derivatives was alive in historical Polish language and remained alive in dialects.

The purpose of this dissertation is to present the processes of creating corresponding derivatives on the example of a verbal material of southern Mazovian dialects, point possible causes of tautology phenomenon, as well as an attempt to determine where tautology ends and where prefix semantics starts.

Keywords: dialect, word formation, verb, tautology

Irena Jaros
Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, Poland
e-mail: irjar@wp.pl

PRZYMIOTNIKOWE DERYWATY O ZNACZENIU NIEPEŁNEJ CECHY I ICH PREFIGOWANE SYNONIMY W GWARACH POLSKI CENTRALNEJ

Streszczenie

Artykuł prezentuje zjawisko synonimii słowotwórczej odprzymiotnikowych formacji o znaczeniu niepełnej cechy, występujące w gwarach Polski centralnej. Na tle innogwarowym i ogólnopolskim omówione zostały typy derywatów sufiksalnych wchodzących w relacje równo- i bliskoznaczności z ich odpowiednikami utworzonymi od tej samej podstawy za pomocą prefiksów oraz w wyniku derywacji prefiksально-sufiksальной, np. *bladawy* – *przyblady*, *rudawy* – *porudawy*, *rzadkawy* – *pólrzadki*, *przyrzadkawy*, *obrzadni*; *głupawy*, *głupowaty*, *głupkowaty* – *półgłupi*, *przygłupi* itp. W analizie uwzględniono aspekt geograficzny wariacji, wskazując na jej regionalny i lokalny zasięg.

Słowa kluczowe: językoznawstwo, słowotwórstwo, synonimia, przymiotniki o znaczeniu cechy niepełnej

ADJECTIVAL DERIVATIVES WITH THE MEANING OF INCOMPLETE FEATURE AND THEIR PREFIXED SYNONYMS IN CENTRAL POLAND DIALECTS

Summary

The article presents the phenomenon of derivational synonymy of forms formed from adjectives with the meaning of incomplete feature which appear in central Poland dialects. Types of suffixal derivatives establishing relations of synonymity and closeness of meaning with their equivalents formed from the same root with the use of prefixes as well as by means of prefix-suffixal derivation are discussed within the context of other dialects and standard Polish, e.g. *bladawy* – *przyblady*, *rudawy* – *porudawy*, *rzadkawy* – *pólrzadki*, *przyrzadkawy*, *obrzadni*; *głupawy*, *głupowaty*, *głupkowaty* – *półgłupi*, *przygłupi* etc. The analysis takes into account the geographical aspect of the variance indicating its regional and local scope.

Keywords: linguistics, derivation, synonymy, adjectives with the meaning of incomplete feature

Elwira Kaczyńska

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Katedra Filologii Klasycznej;

ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, Poland

e-mail: aradaina@gmail.com

DIALEKT KRETEŃSKI JĘZYKA NOWOGRECKIEGO
– PRÓBA OPISU NA BAZIE MATERIAŁU HYDRONIMICZNEGO,
CZEŚĆ 3: ZJAWISKA FONETYCZNE
I MORFOLOGICZNE OGRANICZONE TERYTORIALNIE

Streszczenie

Artykuł zawiera treściwe omówienie trzynastu regionalnych innowacji dialektu kreteńskiego (dziewięciu fonetycznych i czterech morfologicznych), które można zaobserwować w hydronimii wyspy. Dwa przedyskutowane zjawiska fonetyczne i cztery morfologiczne dość zgodnie dzielą Kretę na dwa podobnej wielkości obszary: areal zachodni (obejmujący dwie jednostki terytorialne, dawne nomosy: Chaniá i Réthimno) i areal wschodni (obejmujący dwa wcześniejsze nomosy: Iráklío i Lasíthi), co pozwala wyróżnić główne subdialekty – zachodniokreteński i wschodniokreteński. Niektóre innowacje fonetyczne są bardziej rozproszone i najczęściej ograniczone do relatywnie mniejszych jednostek terytorialnych (np. do gwary Kísamos, Sfakiá lub Wiános). Wszystkie omówione innowacje morfologiczne pojawiły się wyłącznie w subdialekcie zachodniokreteńskim, który jednocześnie nie wprowadził ani jednej innowacji fonetycznej obejmującej cały obszar zachodniej Krety. Można zatem powiedzieć, że gwary zachodnie dialektu kreteńskiego są pod względem zjawisk morfologicznych zdecydowanie bardziej innowacyjne niż gwary wschodnie. Z drugiej jednak strony subdialekt wschodniokreteński przeprowadził kilka partykularnych innowacji fonetycznych, które obejmują cały obszar wschodniej Krety.

Słowa kluczowe: język nowogrecki, nazwy wodne, dialekt kreteński

THE CRETAN DIALECT OF THE MODERN GREEK LANGUAGE
– A PRELIMINARY DESCRIPTION ON THE BASIS
OF HYDRONYMIC DATA, PART 3: AREALLY LIMITED PHONETIC
AND MORPHOLOGICAL PHENOMENA

Summary

The paper contains a concise discussion of thirteen regional innovations of the Cretan dialect (including 9 phonetic and 4 morphological ones) that may be observed in the island's modern hydronymy. Two phonetic phenomena and four morphological ones unanimously divide the island of Crete into two zones of similar size: the western area (comprising two regional units, corresponding to the earlier prefectures of Chania and Rethymno) and the eastern area (likewise spanning two regional units, Heraklion and Lasithi). On the basis of these local phenomena, it is necessary to distinguish two basic subdialects: West Cretan and East Cretan. Some phonetic innovations are dispersed and generally limited to minor local areas (e.g. those of Kissamos, Sfakia and Viannos). All of the morphological innovations under discussion appeared exclusively in the West Cretan subdialect, which at the same time introduced no common phonetic innovations in the western area of island. Thus, from the morphological point of view, the western variety of the Cretan dialect is more innovative than the eastern idioms. On the other hand, the East Cretan subdialect introduced a number of common phonetic innovations in the whole area of eastern Crete.

Keywords: Modern Greek, river names, Cretan dialect

Renata Marciniak-Firadza
Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny,
Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii,
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, Poland
e-mail: renata.marciniak7@wp.pl.

TRADYCJA UTRWALONA W NAZEWNICTWIE STROJU LUDOWEGO KSIĘŻAKÓW ŁOWICKICH

Streszczenie

Księżacy łowiccy wyróżniali się od swoich sąsiadów, od innych grup etnicznych mową, obyczajami, a przede wszystkim strojem, uważanym za najbardziej efektowny i reprezentacyjny ubiór z terenu Mazowsza.

W pierwszej połowie XIX wieku podstawę stroju łowickiego zaczęły stanowić wełniane pasiaki, zmieniające z upływem lat swoją kolorystykę. Strój łowicki przetrwał do dziś, choć – po przeobrażeniach – nie przypomina on tego z początku XIX wieku: jest bardziej kolorowy i bogatszy, jeśli chodzi o zdobnictwo.

Przedmiotem referatu jest omówienie słownictwa związanego z łowickim strojem ludowym. Zaprezentowane zostaną – często zróżnicowane na obszarze Księstwa – nazwy części stroju kobiecego i męskiego oraz nazwy kolorów, którymi mieni się łowicki pasiak.

Słowa kluczowe: etnolingwistyka, dialektologia, leksyka, strój ludowy

TRADITION ETERNALIZED IN FOLK OUTFIT NAMES TYPICAL FOR KSIĘŻACY FROM ŁOWICZ

Summary

Księżacy from Łowicz distinguished themselves from their neighbours and other ethnic groups with their speech and customs, but primarily with their outfit which is regarded to be the most glamorous of all Masovian costumes.

In the first half of the 19th century woolen striped fabrics (which changed its colours over the years) became the basis of this costume. The Łowicz folk costume has been preserved until today, but it has undergone so many transformations that it does not resemble the one from the beginning of 19th century. The modern, 20th century costume is more colourful and features richer ornamentation.

The subject of this paper is to discuss the vocabulary connected to the Łowicz folk costume. Names for women's and men's costumes as well as the names of colors from the Łowicz striped fabric will be presented, along with their various versions from the area of the Łowicz Duchy.

Keywords: ethnolinguistics, dialectology, lexis, costume

Joanna Marszałek
Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki,
Katedra Lingwistyki Kulturowej i Socjolingwistyki,
ul. Gołębia 20, 30-007 Kraków; Poland
e-mail: askamarszalek@wp.pl.

TO NIE MOJA WINA... – OBRAZ OSKARŻONEGO
USPRAWIEDLIWIAJĄCEGO SIĘ W TEKSTACH
PROTOKOŁÓW PRZESŁUCHAŃ

Streszczenie

Celem niniejszej pracy była próba opisanie językowych sposobów usprawiedliwiania się oskarżonych; opis ten stanowi podstawę rekonstrukcji obrazu oskarżonego w tekstach protokołów przesłuchań. Analizowany materiał językowy pochodzi z akt spraw prowadzonych w Wydziale II Karnym Sądu Rejonowego w Krośnie. W artykule omówiono teoretyczne zagadnienia istotne dla językoznawczej analizy materiału – odniesiono się m.in. do problematyki językowego i tekstowego obrazu świata oraz pojęcia tekstu. Z analizy wynika, że sposoby usprawiedliwienia się w tekstach protokołów przesłuchań są zróżnicowane: oskarżeni wymieniają prowokację, wpływ osób trzecich i kolegów współsprawców, zdarzenia i okoliczności zewnętrzne, na które nie mają wpływu, pragnienie zemsty, szczególną sytuację rodzinną czy niewiedzę o przestępczym charakterze czynu, jak również fakt, że ich czyn nie wywarł negatywnych skutków oraz że zdarzył się im po raz pierwszy. Szukają więc winy w okolicznościach zewnętrznych, poza sobą, co tworzy ich obraz jako osób biernych i niesamodzielných.

Słowa kluczowe: językowy obraz świata, tekstowy obraz świata, tekst, protokół przesłuchania, etnolingwistyka

IT'S NOT MY FAULT... – IMAGE OF THE ACCUSED WHO JUSTIFIES
IN TEXTS OF INTERROGATION PROTOCOLS

Summary

The aim of this study was to describe ways of justification in the language of the accused. This description is the basis for the reconstruction of the image of the accused in the texts of the interrogation protocols. The analyzed material comes from the language of case files from the Department II of Criminal District Court in Krosno. The article discusses the theoretical issues as far as they are relevant to the linguistic analysis of the material – *inter alia*, the issues of language and text vision of the world and the concept of text. The analysis shows that the methods of justification in the texts of the interrogation protocols are varied: the accused tend to mention the provocation, the influence of third parties and friends accomplices, events and external circumstances, which they do not control, the desire for revenge, the particular situation of their family or ignorance about the criminal character of their action, as well as the fact that their action had no negative effects, and that it happened for the first time. They put the blame on external circumstances, beyond them, that creates their image as people passive and dependent.

Keywords. linguistic image of world, textual image of world, text, interrogation protocol, ethnolinguistics

Marzena Miśkiewicz
Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki,
Katedra Lingwistyki Kulturowej i Socjolingwistyki,
ul. Gołębia 20, 30-007 Kraków; Poland
e-mail: marzena.miskiewicz@gmail.com.

PRACA I ZIEMIA JAKO WARTOŚCI SZCZEGÓLNIIE CENIONE
W SPOŁECZNOŚCI WIEJSKIEJ (NA PRZYKŁADZIE *DROGI PRZEZ WIEŚ*
WINCENTEGO BURKA)

Streszczenie

Badania nad językowym obrazem świata, postulowane m.in. przez Jerzego Bartmińskiego, pozwalają postrzegać język jako źródło wiedzy o rzeczywistości, w której funkcjonuje człowiek. Zdaniem Anny Pajdzińskiej i Ryszarda Tokarskiego mogą być one prowadzone zarówno w oparciu o system języka, jak i jego konkretne użycia, w tym teksty literackie.

W artykule analizie poddany został obraz pracy na roli oraz samej ziemi, jako dającej plony, ukazany przez Wincentego Burka w zbiorze opowiadań wydanych w roku 1935. Autorka omawia agrarne leksemy podkreślające istotność i wysoką rangę aspektów rzeczywistości związanych z pracą i miejscem gospodarowania rolnika, apellatywy motywowane uprawianym przez człowieka zawodem i wykonywanym zajęciem, metafory oraz porównania agrarne, a także najważniejsze motywy *Drogi przez wieś*, mieszczące się w polu semantycznym pracy, a przy tym szczególnie ważne z punktu widzenia prostego człowieka, nosiciela kultury ludowej, współtworzonej przez agrarność.

Efektom przeprowadzonej analizy jest ukazanie fragmentu obrazu wsi wykreowanego w dziele nieco już zapomnianym, które jednak – ze względu na zawartą w nim stylizację na gwarę sandomierską oraz ludowość – stanowi cenny dla językoznawcy, szczególnie etnolingwisty, materiał do badań nad językiem i kulturą społeczności wiejskiej z pierwszej połowy XX wieku.

Słowa kluczowe: językowy obraz świata, ludowość, Wincenty Burek

THE WORK AND THE ARABLE LAND AS VALUES HIGHLY PRIZED
IN THE RURAL COMMUNITY (ON THE EXAMPLE OF *DROGA PRZEZ WIEŚ*
BY WINCENTY BUREK)

Summary

Jerzy Bartmiński postulates research on the linguistic image allows to perceive the language as a source of knowledge about reality within which human functions. According to Anna Pajdzińska and Ryszard Tokarski, it may be conducted based on both language system and its concrete use, including literary texts.

The work and the arable land presented by Wincenty Burek in the storybook published in 1935 is submitted for analysis in this article. The author discusses agrarian lexemes which emphasize importance and high rank of aspects related to reality of work and place of administration on the farm, appellatives motivated by profession and occupation of the human being and metaphors as well as the most important motives of *Droga przez wieś* included in the semantic field of work, particularly important from the point of view of a simple man, carrier of folk culture co-created by agrarianism.

The effect of the conducted analysis is presentation of a fragment of the countryside view created in a slightly forgotten the work and the arable land which is a precious material for linguist and especially for ethnolinguist in order to conduct research on language and culture of the rural society from the first half of the 20th century due to included stylization for a local dialect spoken in Sandomierz and folksiness.

Keywords: linguistic image of the world, folksiness, Wincenty Burek

Katarzyna Ostrowska
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Wydział Humanistyczny,
ul. Świętokrzyska 15, 25-406 Kielce; Poland
e-mail: k.ostrowskaaa@gmail.com

„POLSKIE GWARY NA WYGINIĘCIU?”, CZYLI OBRAZ POLSZCZYNY
LUDOWEJ I REGIONALNEJ W WYPOWIEDZIACH UŻYTKOWNIKÓW
FORUM.MLINGUA.PL

Streszczenie

Artykuł traktuje o polszczyźnie ludowej i regionalnej w świetle wypowiedzi użytkowników forum.mlingua.pl. Przedstawia terminologię z zakresu dialektologii, charakterystykę użytkowników forum oraz pozytywną i negatywną postawę wobec gwary, przejawiającą się jej wartościowaniem. Autorka przywołuje opinie internautów i zestawia je z definicjami badaczy dialektologii, przedstawia różnice między polszczyzną ludową i regionalną oraz szacunek do gwar niektórych społeczności lokalnych, np. Ślązaków, Kaszubów. Użytkownicy forum.mlingua.pl interesują się zagadnieniem polszczyzny regionalnej, znają językoznawcze terminy, zwracają uwagę na wartość kulturową polszczyzny mieszkańców wsi.

Słowa kluczowe: gwara, dialekt, regionalne odmiany polszczyzny

„ARE POLISH DIALECTS EXTINCT?”, THE IMAGE OF FOLK AND
REGIONAL POLISH ON THE BASIS OF FORUM.MLINGUA.PL

Summary

The article is about folk and regional Polish on the basis of forum.mlingua.pl users' opinions. It refers to terminology of dialectology, characteristic of forum.mlingua.pl users, positive and negative attitude to dialect manifested by its appraisal. The authoress compares statements with the definitions made by researchers of dialectology. Crucial for this research are distinction between folk and regional Polish and regard for local communities (e.g. Silesian, Kashubians). The users of forum.mlingua.pl are interested in regional Polish, they know linguistic terminology, draw attention to cultural value of folk and regional Polish.

Keywords: local dialect, dialect, regional types of Polish

Halina Pelcowa

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,
Wydział Humanistyczny, Instytut Filologii Polskiej,
Zakład Historii Języka Polskiego i Dialektologii,
pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4A, 20-031 Lublin; Poland
e-mail: halina.pelc@poczta.umcs.lublin.pl.

DAWNA RZECZYWISTOŚĆ WIEJSKA W JĘZYKOWO-KULTUROWYM OBRAZIE WSPÓŁCZESNEJ WSI

Streszczenie

Przedmiotem rozważań jest wpisanie obrazu przeszłości wiejskiej w strukturę językową, obyczajową, kulturową i społeczną współczesnej wsi. Wypowiedzi gwarowe, stanowiące podstawę materiałową artykułu, są przykładem z jednej strony wyraźnego waloryzowania przeszłości, z drugiej jej porównania ze współczesnością na zasadzie równorzędności lub przeciwstawienia. Akcentowaniu przynależności przekazu do przeszłości towarzyszą temporalne wykładniki czasu, następstwo wydarzeń i kwalifikatory wartościujące, wpisane w opowieści o charakterze agrarnym, zabawowo-symbolicznym, religijnym, religijno-pogańskim i obyczajowo-zabobonnym. Wyraźnie zaznaczona opozycja „dawno – teraz” wskazuje nie tylko na powiązanie przekazu z dawnymi czasami, ale również wzmaga poczucie czasu i pozwala dostrzec zachodzące zmiany oraz wydobyc różnice kulturowe między wsią dawną a współczesną.

Słowa kluczowe: język, kultura, wieś, gwara, zmiany

OLD REALITY OF THE VILLAGE IN A LINGUISTIC AND CULTURAL VIEW OF CONTEMPORARY VILLAGE

Summary

The aim of the paper is to establish a link between the past of the village and the linguistic, cultural and social structure of the contemporary village. The dialect utterances used in the article as the speech material point to a heavy tendency to attach value judgements to the past, on the one hand, and to compare and contrast it with the present, on the other. The link with the past is expressed by temporal indicators of time, the sequence of events and evaluative qualifiers embedded in the following types of stories: agrarian, folk, symbolic, religious, religious and pagan as well as cultural and superstitious. The clear-cut opposition between “previously – now” shows the connection with the old times and intensifies the notion of time and allows to notice the ongoing changes and identify cultural differences between the old and modern village.

Keywords: language, culture, village, dialect, changes

Agnieszka Raszevska-Klimas
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Instytut Filologii Polskiej,
ul. J. Słowackiego 114/118, 97-300 Piotrków Trybunalski; Poland
e-mail: a.klimas@unipt.pl

NAZWY WŁASNE W POWIEŚCI EWY NOWACKIEJ
MAŁGOSIA CONTRA MAŁGOSIA

Streszczenie

Powieść Ewy Nowackiej *Małgosia contra Małgosia* jest przykładem powieści powojennej. Został w niej zastosowany dwoisty charakter przestrzeni czasowej, powodujący dwoistość świata przedstawionego. Użyte w powieści nazwy podporządkowane są głównemu zamierzeniu artystycznemu, tj. przedstawieniu miejsca i czasu akcji jako jednej, spójnej rzeczywistości. Warstwa semantyczna i konotacyjna nazw własnych, a także wszelkie nawiązania intersemiotyczne, dają możliwość wielopłaszczyznowej interpretacji literackich onimów oraz sprawiają, że świat przedstawiony w powieści jest bardzo bogaty, głęboko osadzony w tle historycznym i kulturowym. Nazwy użyte są w licznych funkcjach stylistycznych. Funkcjonują w kulturowo-komunikacyjnym obszarze użycia języka. Ewa Nowacka, stosując odpowiednie nazwy własne, stworzyła harmonijną literacką całość.

Słowa kluczowe: onomastyka literacka, powieść powojenna, kompozycja, intertekstualność

PROPER NAMES IN THE NOVEL
MAŁGOSIA V. MAŁGOSIA BY EWA NOWACKA

Summary

The novel by Ewa Nowacka, *Małgosia versus Małgosia*, is an example of a post-war novel. There has been used the dual nature of time space causing the duality of the world presented. The names used in the novel are subordinate to the main artistic intention, ie. the presentation of the place and time of action as a single, coherent reality. The semantic and connotative layers of the proper nouns as well as all the intersemiotic references give the possibility of multifaceted interpretation of literary onyms and make the world depicted in the novel very rich and deeply rooted in the historical and cultural background. The names are used in a number of stylistic features. They function in a cultural-communicative area of the language use. Ewa Nowacka, using appropriate proper nouns, creates a harmonious literary whole.

Keywords: literary onomastics, post-war novel, composition, intertextuality

Rafał Zarębski
Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny,
Katedra Historii Języka Polskiego,
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, Poland
e-mail: rafal_zarebski@uni.lodz.pl

CZASOWNIKI Z PRZEDROSTKIEM *re-* W DAWNEJ I WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYŹNIE (NA TLE WYBRANYCH JĘZYKÓW SŁOWIAŃSKICH)

Streszczenie

Celem artykułu jest opis czasowników z niesłowiańską częścią *re-* w historii języka polskiego, z uwzględnieniem tła słowiańskiego. Omówiono: genezę i chronologię zjawiska, proces wydzielenia się prefiksu *re-* z serii zapożyczeń łacińskich, zależności genetyczno-morfologiczne pomiędzy prefiksem *re-* a rodzajami podstaw słowotwórczych, relacje motywacyjne zachodzące pomiędzy derywatami czasownikowymi z *re-* a wyrazami motywującymi, semantykę czasowników z *re-* oraz uwarunkowania stylistyczno-pragmatyczne tych czasowników. Przeprowadzone badania pozwoliły ustalić, że prefiks *re-* ma długą tradycję w polszczyźnie, ale jego łączliwość jest ograniczona do podstaw genetycznie obcych. Wskazano także na polisemiczność prefiksu *re-*, która może zależeć od semantyki podstaw, oraz na przynależność czasowników z *re-* do specjalistycznej leksyki naukowo-technicznej. Podobnymi właściwościami charakteryzują się derywaty werbalne na *re-* także w innych językach słowiańskich.

Słowa kluczowe: prefiks, czasownik, historia języka polskiego, języki słowiańskie

VERBS WITH THE PREFIX *re-* IN OLD AND CONTEMPORARY POLISH (COMPARED TO SOME OTHER SLAVIC LANGUAGES)

Summary

The article aims to describe verbs with non-Slavic prefix *re-* in the history of the Polish language, including the Slavic background. Discussed issues include: origins and chronology of the phenomenon, the process of evolution of the prefix *re-* from a series borrowings from Latin, genetic and morphological links between the prefix *re-* and the types root words, motivational relationships, semantics, as well as the stylistic and pragmatic characteristics of verbs prefixed by *re-*. It has been established through research that the prefix *re-* has a long tradition in the Polish language, but its connectivity is limited to genetically foreign roots. Also indicated has been the polysemy of the prefix and the fact that the *re-* verbs belong in a specialised scholarly and technical vocabulary. Similar properties characterise verbal derivatives prefixed with *re-* also in other Slavic languages.

Keywords: prefix, verb, history of the Polish language, Slavic languages